

všech trampot, cítí se na čas posílen proti svému nepříteli a utlačovateli a proto z kostela a školy jen rovnou do kořalny, aby dobrá napomenutí byla jedovatou vodou rázem odplavena. Něžný otec vezme s sebou také ženu a děti, aby jim přilepšil bez ohledu na to, že potom celý týden musejí strádati. A běda faráři, který se pokusí tomuto žlu čelit. Hned na sebe uvalí hněv pana správce, že chce zkracovati nejlepší příjmy jeho a milostivé vrchnosti. Třetí zakrsání je nedostatek čistého vzduchu v obydlích a tělesného pobytu ve volné přírodě. Jak se dosud budí veselost, sebeúcta a sebevědomí lidu, může jen ten posouditi, kdo delší dobu pozoruje naše vzdělávací ústavy a život v horách. Děti strávivše půl dne v těsné škole, bývají propuštěny s přísným napomenutím, aby v párech odcházely tiše domů. Ať si hrají v létě s míčem nebo v zimě sáňkují, vždy musí někdo státi na stráži, nejde-li farář nebo učitel. V létě koupají se bez dozoru na nejdlehljších a nejnebezpečnějších místech, poněvadž koupání je přísně zakázáno. Pak ovšem zapírají, aby ušly trestu, nebo udávají, aby si udělaly u profesora nebo učitele dobré očko. Jmenovitě na broumovském gymnáziu je koupání přísně zakázáno, aby se studenti, kteří neumějí plovati, neutopili. Jako by se byl kdy již někdo naučil plovati ve vzduchu! Proč pak se nenařídí Stvořiteli, aby oddálil všechnu vodu, by se takový nešikovný kluk neutopil? Naše gymnázia jsou pravou satirou na tělesnou výchovu, která je z nich zcela vyloučena, ba přísně zakázána. Jakého vděku by si získali představení broumovského gymnázia, kdyby ustanovili samostatného učitele hudby, jichž v klášteře není nedostatek, který by vyučoval studenty instrumentální hudbě a zpěvu a pořádal ve vhodných dnech hudební produkce. Přímým humánním jednáním, jakož i účelnou reformou školskou, jmenovitě zřizováním průmyslových škol v Podkrkonoší, přispělo by velice k odstranění bídy, probuzení veselosti, sebeúcty a zlepšení tělesného i duševního stavu horského lidu.“

(Část memoranda, které vypracoval Regner v roce 1845. Profeld, Bedřich. *Josef Regner. Život a dílo pátera Havlovického z Jiráskovy kroniky „U nás“*. Praha: J. Otto 1925, s. 52–53.)

• • •

Biskup komunikoval s farnostmi prostřednictvím ordinátních listů. V případě, že měl učitel s farářem a dalšími úředníky vyplňovat novou školní fassi, informoval o tom biskup právě skrze ordinátní list, jehož součástí mohla být i předloha formuláře fasse. Oznamoval tímto způsobem i plánované vizitace.⁸⁴ Biskupské vizitační cesty byly spojeny s revizí plnění státních nařízení v církevní a školské oblasti a s udlílením svátostí biřmování. Biskup během generální vizitace navštěvoval rovněž školy, kde se účastnil zkoušek z náboženství a vyznamenával učitele pochvalnými dekrety. I z generální vizitace byla vyhotovena zpráva. V oblasti školství se zaměřila na vyhodnocení všeobecné úrovně vyučování náboženství v diecézi, mravnost a stav školních budov.⁸⁵

Tři roky po vydání „Schulkodexu“ panovník opět obnovil studijní dvorskou komisi, která poté zůstala nejvyšším úřadem školské správy až do roku 1848. Revoluční

84) Fantová, *Správní organizace*, s. 29.

85) Tamtéž, s. 34.